

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARA
YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRİLMİŞ LİSANSÜSTÜ TEZ
ÇALIŞMALARININ GÖZDEN GEÇİRİLMESİ**

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS

BÜŞRA ÇELİKOĞLU

İSTANBUL, 2021

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARA
YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRİLMİŞ LİSANSÜSTÜ TEZ
ÇALIŞMALARININ GÖZDEN GEÇİRİLMESİ**

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS

**BÜŞRA ÇELİKOĞLU
(200134003)**

**Danışman
(Doç. Dr., Gaye Saltukoğlu)**

İSTANBUL, 2021

..... KODLU TEZ ONAY SAFYASI KONULACAK

BEYAN/ ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağılı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Büşra Çelikoğlu

İmza

TEŐEKKÜR

Çalışma boyunca özenle projemi takip eden Gaye hocam ve bu süreçte desteğini esirgemeyen Melek hocama, bana olan inançlarıyla hayatım boyunca destekçim olan annem, babam ve biricik kardeőime, manevi desteği ile her daim yanımda olduğunu hissettiren Tülin ablama, çok teőekkür ederim.

Büşra Çelikoğlu

İmza

**TÜRKİYE’DE OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARA YÖNELİK
GERÇEKLEŞTİRİLMİŞ LİSANSÜSTÜ TEZ ÇALIŞMALARININ
GÖZDEN GEÇİRİLMESİ**

Büşra Çelikoğlu

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ülkemizde okul öncesi dönemdeki çocukları ele alan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesidir. Bu kapsamda yalnızca 2005-2021 yılları arasında ve psikoloji bilim dalı ve klinik psikoloji anabilim dalında yapılan lisansüstü tezleri incelenmiştir. Bu kapsamda tarama, YÖKTEZ sayfasından gerçekleştirilmiş ve 26 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan 3 tanesi doktora, 23 tanesi yüksek lisans tezidir. Bu tezlerden 2 tanesi deneysel desende tasarlanırken 24 tanesi ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

İncelenen tezler genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaların, davranış sorunları, sosyal beceri/akran ilişkileri, öz düzenleme, bağlanma örüntüleri, ebeveyn tutumu, kaygı ve ayrılma kaygısı alanlarında yoğunlaştığı görülmüştür.

Elde edilen bulgular ışığında okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimlerini desteklemek ve sorunlara yönelik önleyici ve koruyucu çalışmalar yürütebilmek amacıyla araştırma sonuçları değerlendirilebilir.

Anahtar kelimeler; okul öncesi eğitim, klinik psikoloji, psikoloji, lisansüstü, tez

A REVIEW OF POSTGRADUATE THESIS STUDIES FOR PRESCHOOL CHILDREN IN TURKEY

Büşra Çelikoğlu

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the postgraduate thesis studies dealing with preschool children in our country. In this context, only postgraduate theses made between 2005-2021 in psychology and clinical psychology departments were examined. In this context, the search was carried out on the YÖKTEZ page and 26 postgraduate thesis studies were reached. Three of these studies are doctoral dissertations and 23 are master's theses. While 2 of these theses were designed in experimental design, 24 of them were carried out using the relational scanning model.

When the theses examined were evaluated in general, it was seen that the studies focused on behavioral problems, social skills/peer relations, self-regulation, attachment patterns, parental attitude, anxiety and separation anxiety.

In light of the findings obtained, research results can be evaluated in order to support the social, emotional and physical development of children attending preschool education and to carry out preventive and preventive studies for problems.

Keywords; preschool education, clinical psychology, psychology, graduate, thesis

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın amacı ülkemizde okul öncesi dönemdeki çocukları ele alan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesidir. İncelenen tezler genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaların, davranış sorunları, sosyal beceri/akran ilişkileri, öz düzenleme, bağlanma örüntüleri, ebeveyn tutumu, kaygı ve ayrılma kaygısı alanlarında yoğunlaştığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlar ışığında yapılan araştırmaların hangi alanlarda yoğunlaştığı incelenmiş olup bu konularda çalışma yürütecekler için fikir sağlamaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1
1. OKUL ÖNCESİ DÖNEM VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM	3
2. OKUL ÖNCESİ DÖNEM İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	9
2.1. OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	9
2.2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	16
2.3. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUK VE EBEVEYNLERİN BİR ARADA İNCELENDİĞİ ARAŞTIRMALAR.....	17
3. BULGULAR VE TARTIŞMA	26
SONUÇ	31
KAYNAKÇA	34
ÖZGEÇMİŞ	40

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Tezlerin Özelliklerine Göre Dağılımı.....	2
Tablo 2. Yalnızca Okul Öncesi Dönem Çocukları İle Gerçekleştirilen Araştırmalar	26
Tablo 3. Yalnızca Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ebeveynleri İle Gerçekleştirilen Araştırmalar.....	28
Tablo 4. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ve Ebeveynlerin Bir Arada İncelendiği Araştırmalar.....	29

GİRİŞ

Bir çocuğun dünyaya gelişinden ilkokul eğitimine başlayacağı döneme kadar geçen süreç okul öncesi dönem olarak adlandırılmaktadır. (Zembat ve Kудay, 2010). Bu dönem çocuklarının çok ve çeşitli uyarılara ihtiyaçları vardır. Gerçekleştirilen alışmalar, çocukların bu yıllar içerisinde kazanmış olduğu davranışların önemli bir bölümünün yetişkinlik dönemindeki kişilik örüntülerini, eylemlerini, inançlarını, değerlerini ve alışkanlıklarını etkilediğini göstermektedir (Kandır ve Alpan, 2008).

ocuk için doğumdan altı yaşının sonuna dek süren okul öncesi dönem, yaşam sürecinin en kritik dönemeçlerden biridir. Sonraki dönemde çocuğun gelişimiyle ilgili olarak oluşabilecek birçok yanlış veya eksik durumun kaynağı genel olarak bu yaşlarda yapılan hatalar olarak grlmektedir (Demoulin, 1999).

Farklı birçok tanımlamaları olan okul öncesi eğitim kavramı, genel olarak; 0 ile altı yaş arasındaki çocukların ilköğretimden önce yaşadıkları, uyarıcılar bakımından zengin çevrede, potansiyellerini ortaya çıkarmayı amaçlayan organize bir eğitim kavramlarında buluşmaktadır. Okul ncesi eğitim, 0 ile 6 yaş arasındaki çocukların her türlü gelişimlerini destekleyen organize edilmiş, sistemli ve planlı eğitim etkinlikleridir (Ural ve Ramazan, 2007).

Literatür incelendiğinde okul öncesi dönemdeki çocukların ele alındığı araştırmaların büyük çoğunluğunun okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ile gerçekleştirildiği grlmektedir. Okul ncesi eğitim ile birlikte çocuğun yaşamış olduğu problemler daha nesnel olarak gün yüzüne çıkmakta ve bazı durumlarda hem alandaki çalışanları hem de aileleri zorlayabilmektedir. Bu nedenle bu konuda yapılan araştırmalar oldukça önemli grlmektedir. Bu doğrultuda da bu araştırmanın amacı “lkemizde okul öncesi dönemdeki çocukları ele alan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi” olarak belirlenmiştir. Bu inceleme yapılırken bazı sınırlılıklara gidilmiştir. Bu sınırlılıklar řu şekildedir;

- Araştırma, psikoloji bilim dalı ve klinik psikoloji anabilim dalında yapılan lisansüstü tezleri ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma, 2005-2021 yılları arasında yapılmış olan çalışmalar ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma kapsamında Eylül-Aralık 2021 tarihlerinde YÖK Tez veri tabanında gelişmiş arama modülü aracılığıyla “okul öncesi, anaokulu, 48-72 ay, 60-72 ay, 4-6 yaş” sözcük grupları girilerek tarama yapılmıştır. Araştırma kapsamında 2005-2021 yılları arasında yapılan çalışmalar dahil edilmiştir. Bu doğrultuda toplam 26 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Tez çalışmalarının özelliklerine sayısal dağılımı Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Tezlerin Özelliklerine Göre Dağılımı

Tezin Özellikleri	Sayı	Yüzde
<i>Tezin Türü</i>		
Yüksek Lisans Tezi	23	88.4
Doktora Tezi	3	11.6
<i>Kitlesi</i>		
Çocuk	10	38.5
Ebeveyn	2	7.7
Ebeveyn ve Çocuk	14	53.8
<i>Yöntemi</i>		
Deneysel Model	2	7.7
İlişkisel Tarama Modeli	24	92.3
Toplam	26	100

1. OKUL ÖNCESİ DÖNEM VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Okul öncesi dönem, bir bireyin gelişim ve eğitim döneminin en hızlı ve önemli olduğu dönemdir. Çocuğun bu dönemde kazandığı beceriler, alışkanlıklar ve öğrendiği bilgiler onun sonraki dönemdeki yaşantısında başarılı olmasını sağlamaktadır (Zembat ve Kудay, 2010).

Erken çocuklukta öğrenmenin en iyi yolu duylardır ve ilk çocukluk döneminde duylara dayalı ve somut bir eğitim verilmesi gerekmektedir. Çocukların bu dönemde edindikleri somut deneyimler onlarda kalıcı bilgiler oluşmasını sağlamaktadır. Çocukların erken çocukluk döneminde kazanacakları deneyim ve bilgiler çocuğun hayatı için büyük önemi olan kritik dönemi de başarılı bir şekilde tamamlamalarını sağlayacaktır (Oktay, 2007).

Çocuk, okul öncesi dönemde temel bilgi ve becerileri kazanır. Bu dönemde çok hızlı bir gelişim sağlayan çocuğun gelişiminde ve eğitiminde çok yönlü ve kapsamlı faktörlerin çok büyük etkisi vardır. Çocuğun çevresinde toplumsal, zihinsel ve fiziksel uyaranlar yoksa ya da yeterli düzeyde değilse; bilişsel, sosyal ve motor yeteneklerinin gelişimi yaşlılarından daha düşük düzeyde edimler göstermesine neden olur (Balat, 2010).

Bireyin gelişme öyküsü doğum öncesinden başlayarak hayatı boyunca süren, birçok unsur tarafından etkilenen, birikimli bir yapısı olan ve genellikle herkeste aynı yapıda olmasına karşın her bireyde bazı farklılıkların görüldüğü bir süreçtir. Söz konusu süreçte, çoğu kez fizyolojik ve psikolojik faktörler iç içe girmekte ve gelişim süreci üzerinde karşılıklı olarak etkili olmaktadır (Aydın, 2014). Okul öncesi eğitim, ilkokuldan önceki 0-6 yaş aralığında olan geniş bir dönemdeki eğitim sürecini kapsamaktadır. Okul öncesi eğitim çocukların bilişsel, sosyal duygusal, dil ve motor gelişimlerinin en hızlı yaşandığı süreçte onlara içeriği zengin yaşantılar sunmak, yeteneklerini keşfetmelerini sağlamak ve becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte yürütülen eğitimle ilgili faaliyetler sonuç odaklı olmaktan ziyade süreç odaklı bir özelliğe sahiptir (Erdoğan ve Akay, 2015).

Çocuk için doğumdan altı yaşının sonuna dek süren okul öncesi dönem yaşam sürecinin en kritik dönemeçlerden biridir. Sonraki dönemde çocuğun gelişimiyle ilgili olarak oluşabilecek birçok yanlış veya eksik durumun kaynağı genel olarak bu yaşlarda yapılan hatalar olarak görülmektedir (DeMoulin, 1999).

Okul öncesi dönemde çocuklar gözlemleyerek, dokunarak ve tecrübe ederek öğrenmekte ve gelişmektedirler. Bu noktada bu dönemde çocuk çevresi ile ilişki kurmaya başlamaktadır. Okul öncesi dönem, gelişim dönemleri içerisinde en önemli yıllar olarak kabul edilmekle birlikte bu dönem içerisinde çocuk, içerisinde bulunduğu toplumun değerlerini ve kültürel özelliklerine uygun davranışları öğrenmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2011; Dağlıoğlu, 2010). Bireyin kişilik örüntüsünün ve kimlik yapılanmasının temelleri yine bu yıllarda kazanılan alışkanlıklar doğrultusunda gelişmektedir ve bu durum kişinin toplum içerisindeki davranışlarını direkt olarak etkilemektedir (Poyraz, 2003). Bu dönem içerisinde çocukların kazanmış oldukları nitelikler bir hayli kuvvetlidir ve bu özelliklerin sonradan değişime uğraması çok zordur. Bu nedenle çocukların toplumsal yaşamını oluşturan ve ilk olarak sosyalleştiği ortam olan ailenin etkisi bu dönemlerde oldukça etkilidir (Gülaçtı, 2012; Güngörmüş, 2010; Köksal, 2011).

Özellikle annenin çocuğun ilk bağlanma nesnesi olduğu ve doğduğu andan itibaren anne ve çocuk arasındaki iletişimin ve ilişkinin niteliğinin ve annenin çocuğa yönelik tutumunun çocuğun yaşamında oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Bu noktada okul öncesi dönemde çocuğun hangi gelişim özelliklerine sahip olduğunun farkında olunması çocuğun desteklenmesi, ortaya çıkabilecek problemlerin doğru zamanda çözülmesi ve ihtiyaçlarının giderilmesi açısından oldukça faydalı olmaktadır (Köksal, 2011).

Erken çocuklukta öğrenmenin en iyi yolu duyulardır ve ilk çocukluk döneminde duyulara dayalı ve somut bir eğitim verilmesi gerekmektedir. Çocukların bu dönemde edindikleri somut deneyimler onlarda kalıcı bilgiler oluşmasını sağlamaktadır. Çocukların erken çocukluk döneminde kazanacakları deneyim ve bilgiler çocuğun hayatı için büyük önemi olan kritik dönemi de başarılı bir şekilde tamamlamalarını sağlayacaktır (Oktay, 2000).

Çocuk okul öncesi dönemde temel bilgi ve becerileri kazanır. Bu dönemde çok hızlı bir gelişim sağlayan çocuğun gelişiminde ve eğitiminde çok yönlü ve kapsamlı faktörlerin çok büyük etkisi vardır. Çocuğun çevresinde toplumsal, zihinsel ve fiziksel uyaranlar yoksa ya da yeterli düzeyde değilse; bilişsel, sosyal ve motor yeteneklerinin gelişimi yaşlılarından daha düşük düzeyde edimler göstermesine neden olur (Balat ve Bilgin, 2010).

Bireyin gelişme öyküsü doğum öncesinden başlayarak hayatı boyunca süren, birçok unsur tarafından etkilenen, birikimli bir yapısı olan ve genellikle herkeste aynı yapıda olmasına karşın her bireyde bazı farklılıkların görüldüğü bir süreçtir. Söz konusu süreçte, çoğu kez fizyolojik ve psikolojik faktörler iç içe girmekte ve gelişim süreci üzerinde karşılıklı olarak etkili olmaktadır (Aydın, 2002).

Okul öncesi dönem, çocuğun doğduğu andan itibaren başlayan ve ilkököl eğitime başlayana kadar geçen dönemdir. Bu dönem içerisindeki faaliyetlerin tamamına ise okul öncesi eğitim denilmektedir. Bu noktada okul öncesi eğitim, 0 ile 6 yaş arasındaki çocukların; gelişim alanlarını, içerisinde buldukları bölgenin kültürel değerleri kapsamında geliştirme, yaratıcı davranışlarını geliştirme, bilişsel ve duygusal gücü destekleme, kendine saygının gelişmesini destekleme hedefiyle verilen ve çocukları ilkököl hazırlayan bir eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Kılıç, 2019).

Farklı birçok tanımlamaları olan okul öncesi eğitim kavramı, genel olarak 0 ile 6 yaş arasındaki çocukların ilköğretimden önce yaşadıkları, uyarıcılar bakımından zengin çevrede, potansiyellerini ortaya çıkarmayı amaçlayan organize bir eğitim kavramlarında bulunmaktadır. Okul öncesi eğitim, 0 ile 6 yaş arasındaki çocukların her türlü gelişimlerini destekleyen organize edilmiş, sistemli ve planlı eğitim etkinlikleridir (Ural ve Ramazan, 2007).

Çocuğun gelişme ve büyüme sürecinde fiziksel ve sosyal çevresi genişlemekte ve bu doğrultuda da çocuğun sosyalleşme gereksiniminde artış meydana gelmektedir. Bu noktada sadece aile çocuğun gereksinimlerini karşılamada yeterli olamamaktadır. Bu nedenle çocuğun etrafındaki koşullar her ne kadar olumlu

olursa olsun, çocuğun ilkokula hazırlandığı bu yıllarda kendi yaşlıları ile bir arada olduğu uygun koşullarda ve eğitimcilerle birlikte olması çocuğun gelişimi açısından daha olumlu sonuçlar doğurmaktadır (Yılmaz, 2003).

Okul öncesi dönem içerisinde bulunan çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını bilmemesi, duygu ve düşüncelerini net bir şekilde ifade edememesi durumunda yeteneklerinin ve becerilerinin geliştirilmesi adına çocukların davranışlarını destekleyen ve pekiştiren kişinin oldukça titiz ve bilinçli olması oldukça önemlidir. Bu noktada sadece iyi bir biçimde planlanan okul öncesi eğitim ile işlevsel bir hal kazanmaktadır (Derman, 2013; Poyraz, 2003). Okul öncesi eğitim süreci, çocukların kendilerini doğru ve etkili bir biçimde ifade etmesine destek sunan ortamlar hazırlamakta, çocuğun öz denetimini ve benlik bilincini geliştirmekte, kendine güveni yüksek bir birey olmasında onu desteklemektedir. Bununla birlikte dışsal uyaranlar aracılığıyla çocuğun yaratıcılık ve hayal gücünün gelişmesi noktasında da katkı sunmaktadır (Aral, Kandır ve Yaşar, 2011).

Türkiye’de okul öncesi eğitimle ilgili hedefler, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile ortaya konmuştur. Sözü edilen kanunda okul öncesi eğitimin tanımı: “mecburi öğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar” biçiminde yapılmıştır. Sözü edilen eğitimin amaçları ve hedefleri 20. Maddede belirtilmiştir; *“Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,*

- 1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,*
- 2. Onları ilköğretime hazırlamak,*
- 3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak,*
- 4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973).”*

Türkiye’de okul öncesi eğitim kavramı genellikle erken çocukluk eğitimi kavramıyla karıştırılmaktadır. Erken çocukluk eğitiminin tanımlamasını, 74 ülkenin üye olduğu OMEP (Organisation Mondiale Pour L'Éducation Préscolaire), 0 ile 8 yaş arası çocukları kapsayacak biçimde yapmaktadır. Buradan hareketle Türkiye eğitim sisteminde, erken çocukluk eğitimi sürecini ilkökul 3. Sınıfa devam eden öğrencileri de kapsayan bir süreç olarak görmek gerekmektedir.

Son dönemde ülkemizde okul öncesi eğitimin zorunlu hale getirilmesi konusunda yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. MEB (2018) 2023 Eğitim Vizyonu raporunda Millî Eğitim Bakanlığı yetki ve organizasyonunda farklı kurumlar tarafından yürütülen erken çocukluk eğitiminin niteliğini artırmak için ortak kalite standartları geliştirilerek 5 yaş grubunun erken çocukluk eğitiminde zorunlu olacağı belirtilmektedir.

MEB (2013) programı çerçevesinde nitelikli bir okul öncesi eğitimde yer alan çocuklar sosyal becerileri gelişmiş, daha geniş bir sözcük dağarcığına ve daha yüksek derecede öğrenme merakına sahiptirler. Böylece çocuklar gelecek öğrenme yaşantılarına sağlam bir zemin oluştururlar. Bununla birlikte okul öncesi eğitime devam eden çocukların okulda daha uzun vakit geçirmek istedikleri belirtilmektedir. Öte yandan okul öncesi eğitim çocuğa travmatik ve stres yaratan durumlarla baş etme gücü kazandırır. Okul öncesi eğitim ülkelerin ekonomik kalkınma stratejilerinde de önemli bir yere sahiptir. Kaliteli okul öncesi eğitim, dezavantajlı bölgelerdeki çocuklar için erken dönemlerde başarının önündeki boşlukları daraltır ve gelişmiş bölgelerdeki akranları ile eşit olacakları bir başlangıç noktasına taşır. Bununla birlikte okul öncesi eğitime katılan çocukların bakımları ile yakından ilgilenen kişiler, işgücüne katılarak ekonomik gelirlerini artırır. Okul öncesi eğitim, üretici bir toplum yaratma noktasında iş dünyasında ihtiyaç duyulan iş birliği yapma, öz denetim, eleştirel düşünme ve motivasyon gibi becerileri bir işin yapılması noktasında ihtiyaç duyulan uzmanlığa dönüştürür (UNICEF, 2019).

Bireyin bütün hayatı dikkate alındığı zaman yaşamın bazı bölümlerinin psikolojik ve fizyolojik gelişimler açısından önemli dönemler olduğu görülecektir. 0-6 yaş arası kabul edilen okul öncesi dönemi kapsayan yıllar, bireylerin kişiliğinin

oluşması ve şekillenmesi, temel tutum, bilgi ve becerilerin kazandırıldığı; gelişiminde hayatının geri kalan yılları için olan etkisiyle bütün bir hayatın en yüksek önem sahip bir dönemler olarak edilmektedir (Arı, 2003). Nörobiyoloji alanında yapılan çalışmalara göre, beyin ömür boyu gelişmektedir; ancak sözü edilen gelişimin her dönemde aynı hızda olmadığı da bilinmektedir. Özellikle insan hayatının ilk yılları içinde yaşanan etkileşim ve deneyimler, beynin gelişiminde çok önemli bir faktördür (Litjens ve Taguma, 2013).

Okul öncesi eğitim süreci, çocuk için olduğu gibi toplum içinde birçok işlevi ifa etmektedir. İlk olarak çocukta kişilik oluşumu ve benlik kavramı gelişiminde, sosyal, bilişsel, duygusal ve dil gelişimi bakımından etkileri olduğu bilinmektedir. Erken dönemde edinilmiş geniş çevre tecrübeleri insanın sonraki dönemlerinde sağlıklı bireyler olmasında önemli etkilere sahiptir. Sistemik ve bilimsel bir yapıyla yönlendirilmesi gerekli olan okul öncesi eğitim, eğitim sisteminin en önemli basamağını meydana getirmektedir (Tuğrul, 2002).

2. OKUL ÖNCESİ DÖNEM İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bu çalışma kapsamında 2005-2021 yılları arasında YÖK TEZ veri tabanında, klinik psikoloji anabilim dalı ve psikoloji bilim dalında yapılmış, okul öncesi dönem çocukları ile alakalı çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda 26 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Araştırmalar, yalnızca çocuklar ile gerçekleştirilenler, çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilenler ve hem çocuk hem de ebeveyn ile gerçekleştirilenler olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

2.1. OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan inceleme sonucunda yalnızca okul öncesi dönem çocukları ile gerçekleştirilen araştırma sayısının 10 olduğu görülmüştür. Bu araştırmaların tamamı yüksek lisans tezidir.

Kahraman (2016) tarafından yapılan yüksek lisans tezinde 4-6 yaş aralığında bulunan çocukların ebeveyn tutumlarının sosyal uyum yeterlilikleri ve akran ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırma Tekirdağ ilinde gerçekleştirilmiş ve araştırmaya 93 çocuk katılım göstermiştir. Araştırmada veriler tek bir okuldan toplanmıştır. Araştırma kapsamında Sosyo-demografik Veri Formu, Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne Formu) ile Okul Sosyal Davranış Ölçeği aracılığıyla veriler elde edilmiştir. Veriler annelerin doldurmuş olduğu formlar ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda izin verici anne baba stiline sahip olma düzeyi yükseldikçe kişiler arası ilişkiler düzeyinin düştüğü yani aralarında negatif bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur. Bu noktada izin verici ebeveyn tutumuna sahip olmanın çocukların sosyal uyum yeterliliklerini ve akran ilişkilerini pozitif olarak etkilediği söylenebilir. Aynı zamanda otoriter ve demokratik tutum ile sosyal uyum yeterlilikleri ve akran ilişkileri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Demokratik ve otoriter tutumun akran ilişkilerini ve sosyal uyum yeterliliklerini negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Araştırma kapsamında yalnızca tek bir okuldaki öğrencilerden veri toplanmış olup aynı zamanda da ebeveyn tutumlarını ebeveynlerden elde edilen cevaplarla ölçülmüştür. Bu noktada öğrencilerden herhangi bir veri elde edilmemesi araştırmanın dezavantajlı noktası olabilir. Ancak sosyal uyum ve akran ilişkileri okul öncesi dönemde oldukça önemli bir konudur. Çocuğun zamanının büyük bir çoğunluğu da ebeveynle, bilhassa anneye, geçmektedir. Bu nedenle ebeveyn tutumlarının etkisinin çocuk üzerinde oldukça büyük olduğu ve bu konunun araştırmaya değer olduğu söylenebilir.

Güneş (2017) tarafından yapılan araştırmada ise okul öncesi eğitime devam eden çocukların davranış problemleri ile izlemiş oldukları çizgi filmler arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya İstanbul-Şişli’de okul öncesi eğitime devam eden 133 öğrenci katılmıştır. Araştırma kapsamında Güçler ve Güçlükler Anketi, Aile Çiz Testi ve Louisa Duss Psikanalitik Hikâyeler Testi ve Sosyodemografik Bilgi Formu aracılığıyla veri elde edilmiştir. Araştırma sonucunda babaları 21-30 yaş arasında olan çocukların davranış sorunları alt boyutu ve toplam güçlük puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ancak çocuğun yaşı, cinsiyeti, ebeveynlerin bir arada ve ayrı oluşu, eğitim seviyesi değişkenleri açısından anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Araştırma sonucunda çocukların yaşamış olduğu duygusal sorunlar, davranış sorunları ve aşırı hareketlilik-dikkat eksikliği problemleri ile zararlı ve şiddet içerikli çizgi filmler arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu ilişki %95 oranındadır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle çocukların maruz kaldıkları içeriklerin davranışları üzerindeki etkisinin göz ardı edilemeyecek kadar büyük olduğu söylenebilir.

Özkazanç (2017), okul öncesi eğitime devam eden ve gelişimsel dil konuşma bozukluğu olan çocukların sosyal beceri ve davranış sorunlarını tipik gelişim gösteren çocuklar ile karşılaştırmış ve bu doğrultuda değerlendirmiştir. Araştırma İstanbul ilinde Kadıköy ilçesine bağlı olan okullarda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 36-72 aylık 40 çocuk katılım göstermiştir. Araştırmada veriler, çocuğun okul öncesi öğretmeni ve ebeveyni tarafından doldurulan ölçeklerden elde edilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Sosyo-Demografik bilgi formu, Dil ve Konuşma Gelişimi Değerlendirme Ölçeği, Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeği, Conners Sınıf öğretmeni Dereceleme Ölçeği, Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği'nin Sosyal Beceri Ölçeği ve Dikkat Eksikliği Aşırı Hareketlilik Bozukluğu Değerlendirme Listesi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda sosyal beceri ve davranış sorunlarında gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmuştur. Gelişimsel dil konuşma bozukluğu olan çocukların dikkatsizlik/bilişsel sorunlar, karşı gelme, sosyal sorunlar, hiperaktivite, duygusal değişkenlik ve huzursuzluk davranış sorunlarının daha fazla olduğu görülmüştür. Bununla birlikte sosyal etkileşim ve sosyal bağımsızlık alanlarında da daha zayıf oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada dil ve konuşma becerilerinin bir diğer ifadeyle dil gelişiminin çocukların sosyal becerileri ve davranışları üzerinde bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Yurtseven (2017) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi eğitimine devam eden öğrencilerin saldırganlık ve bağlanma örüntüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya İstanbul'da okul öncesi eğitimine devam eden 122 öğrenci katılım göstermiştir. Araştırma doğrudan öğrenciler ile yapılmıştır. Araştırma kapsamında Oyuncak Öykü Tamamlama Testi ve Saldırganlık Yönelim Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda güvensiz bağlanma örüntüsü sergileyen çocukların diğerlerine yönelik fiziksel saldırganlık, diğerlerine yönelik ilişkisel saldırganlık, kendilerine yönelik saldırganlık ve nesnelere yönelik saldırganlık puanlarının güvenli bağlanma örüntüsü sergileyen çocuklara oranla anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Aynı zamanda erkeklerin kız öğrencilere oranla daha fazla diğerlerine yönelik fiziksel saldırganlık ve nesnelere yönelik fiziksel saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ebeveyn tutumlarının ve bağlanma örüntülerinin çocukların davranışları üzerinde oldukça büyük bir etkisinin olduğu ve çocuğun davranışlarının bu doğrultuda şekillendiği söylenebilir.

Balcı (2019), okul öncesi eğitime devam eden çocukların davranış desenleri ile benlik kavramı algıları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan araştırmasında 60-72 aylık öğrencilerle çalışmıştır. Araştırmaya İstanbul’da okul öncesi eğitimine devam eden 118 öğrenci ve ebeveyni katılım göstermiştir. Araştırmada kişisel bilgi formu, Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği ve Davranış Sorunları Ölçeği aracılığıyla veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda benlik algısı ile davranış sorunları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya koyulmuştur. Bir diğer ifadeyle benlik kavramı puanları arttıkça davranış sorunları puanları azalmaktadır. Bununla birlikte kız öğrencilerin davranış sorunları puanlarının erkeklere oranla anlamlı olarak daha az olduğu; 6 yaşındaki öğrencilerin davranış sorunları puanlarının 5 yaşındaki öğrencilere oranla anlamlı olarak daha fazla olduğu görülmüştür. Annenin eğitim seviyesi yükseldikçe çocukların davranış sorunlarının azaldığı; benlik saygısı puanlarının ise arttığı ortaya koyulmuştur. Son olarak gelir seviyesi yükseldikçe benlik kavramı puanlarının da anlamlı olarak arttığı görülmüştür.

Şahbaz (2019) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi çocuklarının sosyal becerilerini geliştirmek için düzenlenen “Toplumsal Barış Eğitimi” programının sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 5 ve 6 yaşlarında 40 çocuk katılım göstermiştir. Bunlardan 10 tanesi deney 10 tanesi kontrol grubuna atanmıştır. Araştırma sonucunda eğitim uygulanan grubun kızgınlık anında ortaya koydukları davranışları kontrol etme, kişilerarası beceri, değişimlere uyum gösterme, sözel ifade becerileri, sonuçları kabul etme düzeyleri, amaç oluşturma, görevleri sonlandırma ve sosyal beceriler toplam puanlarının eğitim almayan gruba oranla anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada okul öncesi öğrencilerinin sosyal becerilerinin artırılması amaçlanmıştır. Bu noktada uygulanan program ile somut adımlar atılması ve doğrudan etkinin görülmesi araştırmayı güçlü kılan yanlardan bir tanesidir. Bununla birlikte araştırmada uzun süreli etkiler görülememektedir.

Aygün (2020), Montessori sisteminin öz düzenleme becerilerine etkisi incelemiştir. Araştırmaya 48-72 aylık 68 öğrenci katılım göstermiştir. Bu noktada

katılımcıların 35 kişisi Montessori sistemi ile eğitim alırken 33 kişisi ise Montessori sistemi ile eğitim almayan öğrencilerden oluşmaktadır. Bu noktada iki grup arasındaki farklılık incelenmiştir. Araştırmada veriler Demografik Bilgi Formu ve Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda Montessori yöntemi ile eğitim alan çocukların öz düzenleme ve öz düzenlemenin alt boyutları olan olumlu duygu faktörleri ve dikkat/dürtü kontrolü arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte öz düzenleme ve öz düzenlemenin alt boyutları olan olumlu duygu faktörleri ve dikkat/dürtü kontrolü ile yaş, doğu sırası, kardeş sayısı, ebeveyn yaşı, ebeveyn eğitim durumu ve gelir düzeyi arasında zayıf düzeyde ancak pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Araştırmada okul öncesi eğitimde oldukça önemli bir eğitim sistemi olan Montessori sisteminin öz düzenleme becerileri açısından normal eğitimden herhangi bir farklılık göstermediği ortaya konulmuştur. Montessori sistemi, oldukça sistematik ve çocuklara sorumluluk ve öz denetim kazandırmayı hedefleyen bir yaklaşım sistemidir. Bu doğrultuda bulgunun oldukça dikkat çekici olduğu söylenebilir. Bu noktada tipik okul öncesi eğitimin de bu noktada aynı etkiyi gösterdiği görülmüştür.

Varlı (2020) tarafından yapılan araştırmada ise ebeveyn tutumları ve davranış sorunlarında öz düzenlemenin aracılık rolü incelenmiştir. Araştırmaya 4-6 yaş aralığında bulunan 190 çocuğun öğretmenleri ve ebeveynleri katılım göstermiştir. Araştırmada Ebeveyn Tutum Ölçeği, Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda izin verici ve otoriter ebeveyn tutumlarıyla öz düzenleme becerilerinin alt boyutları, sosyal yetkinlik ve davranış sorunları alt boyutları arasında anlamlı ilişkinin bulunduğu görülmüştür. Öz düzenleme becerileri alt boyutlarından kontrol becerisinin otoriter ebeveyn tutumu ve saldırganlık arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı görülmüştür. Bununla birlikte kontrol becerisi alt boyutu, izin verici ebeveyn tutumu ile saldırganlık ve sosyal yetkinlik arasındaki ilişkide de aracı rol oynamıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular hem ebeveyn tutumlarının hem de öz düzenlemenin davranış sorunları noktasında önemli bir rolünün olduğunu ortaya koymaktadır.

Genç (2021) tarafından yapılan araştırmada, annesi çalışan ve çalışmayan çocukların sosyal beceri, depresyon ve anksiyete düzeylerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırma Muş il merkezinde oturan 4 ile 6 yaş aralığında bulunan çocuklar ile yürütülmüştür. Araştırmada veriler, çocukların ebeveynlerinin bildirim formu ile toplanmış ve araştırmaya 325 ebeveyn katılmıştır. Bunlardan 261'i anne, 64'ü ise babadır. Ebeveynlerden “Çocuklarda Anksiyete ve Depresyon Ölçeği”, “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği” ve “Aile Bilgi Formu”nda yer alan soruları cevaplandırmaları istenmiştir. Araştırma sonucunda annenin çalışıp çalışmaması ile çocuklarda kendi kontrol etme becerileri ve obsesif kompulsif davranışlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur. Annesi çalışmayan çocukların kontrol etme ve obsesif kompulsif davranışlar sergileme puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda anne-babanın eğitim seviyesi ve mesleği ile kendini kontrol etme, dinleme becerisi, yaygın anksiyete bozukluğu ve obsesif kompulsif davranışlar arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Annesi ev hanımı olan çocukların obsesif kompulsif bozukluk puanlarının; annesi lise ve altı eğitim düzeyine sahip olan çocukların kendini kontrol etme puanlarının; babası özel sektör çalışanı olan çocukların yaygın anksiyete bozukluğu puanlarının; babası kamu çalışanı olan çocukların ise dinleme becerileri puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte ailenin yapısı, çocukla geçirilen süre ve anne babanın akrabalık bağı ile depresyon, anksiyete ve sosyal beceriler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Araştırmadan elde edilen son bulgu ise çocukların sosyal becerileri arttıkça depresyon ve anksiyete düzeylerinin arttığı yönündedir.

Araştırmada çocukların depresyon ve kaygı düzeyleri ile sosyal becerileri ele alınmıştır. Bununla birlikte ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocukların depresyon ve kaygı düzeyleri ile sosyal becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ancak araştırmada çocuklar gözlemlenmemiş, yalnızca ebeveynlerin bildirimleri sonucunda elde edilen sonuçlar bulgulanmıştır.

Elter (2021) tarafından yapılan araştırmada ise 60-72 aylık çocukların fiziksel ve duygusal gelişimleri ile okul olgunluğu düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya Bursa'da özel okula devam eden 103 okul öncesi ğrencisi katılım göstermiştir. Araştırmada kişisel bilgi formu (demografik özelliklerin belirlenmesi için), Metropolitan okul olgunluğu testi (okul olgunluğu düzeyini belirlemek için), Sullivan çocuklar için duygusal zeka leği (duygusal gelişimi tespit etmek için) ve antropometrik ölçümden (fiziksel gelişimi tespit etmek için) yararlanılmıştır.

Araştırma sonucunda duygusal gelişim ve okul olgunluğu puanları arasında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya koyulmuştur. Bununla birlikte okul olgunluğu ile fiziksel gelişim arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur. Bir diğer ifadeyle, çocukların fiziksel özellikleri geliştikçe, okul olgunluğu düzeylerinin de arttığı grlmştir. Aynı zamanda duygusal gelişim ile okul olgunluğu arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Duygusal gelişim veya duygusal zeka yükseldikçe okul olgunluğu da yükselmektedir. Fiziksel özelliklere bakıldığında ise araştırmaya katılan çocukların duygusal gelişim düzeyleri ile kilo ve boyları açısından düşük düzeyde bir ilişki olduğu ortaya koyulurken; esneklik, sıçrama ve kulaç uzunluğu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı grlmştir.

Araştırmada çocukların okul olgunluğu, fiziksel gelişimleri ve duygusal gelişimleri incelenmiştir. Okul olgunluğu hem okul öncesi hem de ilkokul döneminde oldukça önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada araştırmanın doğrudan çocuklar ile gerçekleştirilmesi objektif gözlem açısından önemli grlmektedir.

Yalnızca okul öncesi dönem çocukları ile gerçekleştirilen araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde araştırma konularının davranış sorunları (Balcı, 2019; Güneş, 2017; Varlı, 2020; Yurtseven, 2017) ve sosyal beceri/akran ilişkileri (Genç, 2021; Kahraman, 2016; şahbaz, 2019; zkazan, 2017) alanlarında yoğunlaştığı grlmektedir. Bununla birlikte öz düzenleme (Aygün, 2020; Varlı, 2020) konusunun da araştırmalar tarafından dikkate değer bir konu olduğu söylenbilir. Ancak araştırmaların büyük çoğunluğu ilişkisel tarama yöntemi ile

gerçekleştirilmiştir. Yalnızca bir çalışma (Şahbaz, 2019) deneysel desende tasarlanmıştır.

2.2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan inceleme sonucunda yalnızca okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilen araştırma sayısının 2 olduğu görülmüştür. Bu araştırmaların her ikisi de yüksek lisans tezidir.

Zalluhoğlu (2015), 4-6 yaş aralığında bulunan okul öncesi eğitime devam eden çocukların annelerinin bağlanma örüntüleriyle ebeveyn tutumları ve stresle baş etme yaklaşımlarının incelenmesini amaçlamıştır. Bu kapsamda çocuk psikiyatri kliniğine başvuru yapan ve yapmayan çocuklar karşılaştırılmıştır. Araştırmaya kliniğe başvuru yapan 44 ve kliniğe başvuru yapmayan 44 çocuk ve ebeveyni katılım göstermiştir. Araştırma kapsamında çocuklar için Güvenli Yer Senaryoları Testi, anneler için ise Aile Bilgi Formu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Stresle Başa Çıkma Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kliniğe başvuru yapan çocukların daha az güvenli bağlanma örüntüsüne sahip oldukları görülmüştür. Ancak kliniğe başvuran ve başvurmeyen çocukların anneleri arasında bağlanma, stresle başa çıkma ve ebeveyn tutumu puanları açısından anlamlı bir farklılaşma olmadığı ortaya koyulmuştur. Bununla birlikte çocukların bağlanma düzeylerinin otoriter tutum ve duygu odaklı başa çıkma yöntemlerini yordadığı görülmüştür. Kaygılı bağlanmanın otoriter ve aşırı koruyucu tutumu; kaçımacı bağlanmanın ise hem otoriter ve aşırı koruyucu tutumu hem de duygu odaklı başa çıkmayı yordadığı görülmüştür.

Bu araştırma sonucundan hareketle, çocukların bağlanma örüntülerinde ebeveyn tutumlarının etkisinin olduğu söylenebilir. Bununla birlikte hangi tutumların çocuğun bağlanma örüntülerini olumsuz etkilediğinin ortaya koyulması da araştırmanın oldukça önemli bulgularından bir tanesidir.

Derin (2021) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi eğitime devam eden öğrencilerin annelerinin bağlanma tarzları, benlik saygısı düzeyleri ve çocuk

yetiştirme tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 238 anne katılım göstermiştir. Araştırma kapsamında kullanılan veriler, Sosyodemografik bilgi formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda annelerin sahip olduğu kaçınmacı bağlanma örüntüleri arttıkça çocuk yetiştirmede demokratik tutumun azaldığı; aşırı hoş görülü ve otoriter tutumun ise arttığı ortaya koyulmuştur. Aynı zamanda kaygılı ve kaçınmacı bağlanma örüntülerine sahip olma düzeyi ile benlik saygısı arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Benlik saygısı arttıkça otoriter tutumun azaldığı da araştırmanın bir diğer bulgusudur.

Yalnızca okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilen iki araştırma da incelendiğinde bağlanma örüntülerinin temel alındığı görülmektedir. Bağlanma, bebeklik ve erken çocukluk döneminde büyük bir önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu dönemler içerisinde oluşturulan bağlanma örüntülerinin yaşamın tüm alanlarına ve gelişim dönemlerine tesir ettiği bilinmektedir. Bu nedenlerden dolayı araştırmacılar tarafından oldukça ilgi gördüğü söylenebilir.

2.3. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUK VE EBEVEYNLERİN BİR ARADA İNCELENDİĞİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan inceleme sonucunda okul öncesi dönemdeki çocukların ve ebeveynlerin bir arada incelendiği araştırma sayısının 14 olduğu görülmüştür. Bu araştırmaların 12 tanesi yüksek lisans, 2 tanesi ise doktora tezidir.

Uluç (2005) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi çocukların benliğe ilişkin inançları, kişilerarası şemaları ve bağlanma ilişkileri arasındaki ilişkilere ebeveynlerin bağlanma ve kişilerarası şemalarının etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Öncelikle okul öncesi eğitime devam eden öğrencilerin benlik, kişilerarası ilişki ve bağlanma örüntülerinin ölçülmesini sağlayacak ölçme araçları geliştirilmiştir. Ardından bu ölçekler kullanılmış ve bağlanma örüntüleri ile kişilerarası ilişki ve benlik temsilleri

arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Bağlanma Öykü Tamamlama Testi, Kukla Görüşmesi Benlik Değerlendirme Ölçeği, Çocuklar İçin Kişilerarası Temsiller Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında 52 ikinci aşamasında ise 60 öğrenci çalışmaya katılım göstermiştir. Araştırma sonucunda kişilerarası ilişki ve benlik temsillerinin bağlanma temsilleri tarafından yordandığı ortaya koyulmuştur. Bununla birlikte güvenli bağlanan çocukların esnek-olumlu benlik temsilini taşıdıkları görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu ise güvenli bağlanma sergileyen çocukların pasiflik ve dostluk boyutlarında güvensiz bağlanan çocuklara oranla daha fazla tamamlanma beklentisine sahip oldukları yönündedir. Güvensiz bağlanma örüntüsü sergileyen çocuklar ise olumsuz-katı benlik temsiline sahiptirler. Aynı zamanda bu çocuklar düşmanlık yönünde daha fazla tamamlanma beklentisine sahiptirler.

Bu araştırma sonucunda güvenli bağlanmanın çocukların benlik tasarımları üzerindeki etkisinin ne denli önemli olduğu ortaya koyulmuştur.

Börekçi (2017), okul öncesi eğitime devam eden çocukların dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu belirtilerini, sosyal, davranışsal sorunlar, aile işlevselliği ve anne-baba tutumları ile ilişkisi açısından incelemiştir. Araştırmaya dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu belirtilerine sahip olan 4-6 yaş arasındaki öğrencilerin ebeveynleri ve öğretmenleri katılım göstermiştir. Bu doğrultuda araştırmaya 14 öğretmen, 92 ebeveyn katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Sosyodemografik Form, DSM-V Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Formu, Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Ebeveyn Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu belirtileri sergileyen çocukların kaygı, sosyal sorunlar, duygu değişkenliği, karşı gelme, psikosomatik belirtiler ve mükemmeliyetçilik puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu çocukların ailelerinde de sağlıksız işlevlerin (duygusal tepki verme, iletişim, davranış kontrolü ve genel işlev bakımından) bulunduğu ortaya koyulmuştur. Bununla birlikte bu çocukların ebeveynlerinin aşırı hoşgörülü ve otoriter tutumu daha fazla sergiledikleri ortaya koyulmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ailenin işlevsiz tutumlarının çocuğun yaşantısındaki rolünü göstermektedir. Ailede işlevsiz tutumlar arttıkça çocuğun yaşam alanlarında yaşamış olduğu sorunlar da artmaktadır. Aynı zamanda sonuçlar bu dönemdeki tutumların, ileri yaşların yordayıcısı olabileceğini düşündürmektedir.

Ateş (2018) okul öncesi eğitime devam eden öğrencilerin davranış ve uyumlarının eş uyumu, aile için iletişim ve ebeveyn tutumları ile ilişkisi olup olmadığını incelemiştir. Araştırmaya 4-6 yaş aralığında çocuğu bulunan 100 ebeveyn katılım göstermiştir. Araştırma kapsamında Locke ve Wallace İlişki Uyum Ölçeği, “PARI” Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği ve Sosyo-Demografik Bilgi Formu aracılığıyla veri elde edilmiştir. Araştırma sonucunda ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarının eğitim düzeyine göre farklılaştığı görülmüştür. İlkokul mezunu olan ebeveynlerin otoriter ve aşırı koruyucu tutuma daha fazla sahip oldukları ortaya koyulmuştur. Aynı zamanda 41-50 yaş aralığındaki ebeveynlerin daha fazla koruyucu oldukları; düşük gelire sahip olan ebeveynlerin ise daha fazla otoriter oldukları görülmüştür.

Bu araştırmadan hareketle ebeveyn tutumlarının yalnızca basit bir davranış örüntüsü olmadığı, pek çok farklı faktörden etkilenerek çocuğa yansıdığı ve bu yansımının da çocuğun yaşamında oldukça önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Öz (2018) tarafından yapılan araştırmaya bakıldığında öğrencilerin uyku alışkanlıkları ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının incelenmesinin amaçlandığı görülmektedir. Araştırmaya 3 ile 6 yaş arasında çocuğu bulunan ve İstanbul ilinde yaşayan 200 ebeveyn katılım göstermiştir. Araştırma sonucunda çocuğun yaşı yükseldikçe uyku kaygısı ve gece uyanma düzeyinin azaldığı görülmüştür. Aynı zamanda ebeveynin yaşı da yükseldikçe parasomniler ve gece uyanmalarının azaldığı ortaya koyulmuştur. İki çocuğu olan ebeveynlerin tek çocuğu olan ebeveynlere oranla eşitlik tanıma ve demokratik tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte

çocukların gece uyanmaları ile annelerin ev kadınlığını rolünü reddetme düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çetin (2019), okul öncesi eğitime devam eden öğrencilerin kaygı seviyeleri ile ebeveynlerinin kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesini hedeflemiştir. Araştırmaya 48-72 aylık 312 öğrencinin ebeveyni katılım göstermiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Form, Okul Öncesi Kaygı Ölçeği ve 5 Faktör Kişilik Envanteri Ölçeği kullanılmıştır. Çocukların kaygı düzeyleri, anneleri tarafından doldurulan ölçek ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda kaygı ölçeğinin alt boyutları değerlendirildiğinde çocukların genellenmiş kaygı puanlarının ortalama olarak en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ebeveynlerin demografik özellikleri ile çocukların kaygı puanları arasında zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Annelerin duygusal tutarsızlık, öz denetim düzeyi, gelişime açıklık, yumuşakbaşlılık düzeylerinin; babaların ise duygusal tutarsızlık, öz denetim ve gelişime açıklık düzeylerinin çocukların kaygıları üzerinde etkilediği görülmüştür.

Dönmez (2019) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların ayrılma kaygılarının aile ortamı, annenin sürekli kaygısı ve bağlanma örüntüleri bakımından incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmaya 4 ile 6 yaş arasında bulunan 49 öğrenci ve annesi katılım göstermiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak ebeveyn demografik bilgi formu, sürekli kaygı envanteri, aile değerlendirme ölçeği, anaokulu öğrencileri ayrılık kaygısı ölçeği (anne-baba ve öğretmen formu) ve güvenli yer senaryoları testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocuk ve annenin bağlanma örüntülerinin birbirleri ile benzer olduğu ortaya koyulmuştur. Aynı zamanda çocukların ayrılma kaygısı ölçeğinden aldıkları puanlar ile annelerin sürekli kaygı puanları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunduğu ortaya koyulmuştur.

Bu araştırmadan hareketle anne ve çocuk arasında ortaya çıkan bağlanma örüntüsünün bir aktarım çerçevesinde geliştiği söylenebilir. Bununla birlikte kaygı seviyelerinin de benzerlik göstermesi, kaygının öğrenilen bir duygu olduğunu düşündürmektedir.

Ertürk (2019), okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışlarının azaltılması adına olumlu ebeveynlik programı geliştirmiş ve kendini düzenleme becerisinin aracı rolünün etkisini incelemiştir. Araştırma iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada 3 ile 5 yaş arasındaki çocukların davranış problemlerinin yaygınlık oranı incelenmiştir. Bu kapsamda 625 ebeveyne ulaşılmış, 388 veri geçerli sayılmıştır. Bu kapsamda bilgiler, Erken Çocukluk Envanteri 4: Ebeveyn Formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda en yaygın davranış sorunlarının uyku bozuklukları, kaygı bozuklukları, davranış bozuklukları ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise Olumlu Ebeveynlik Programının etkililiği incelenmiştir. Program kapsamında çocukların davranış sorunlarına ve kendini düzenleme becerilerine etkisi ile ebeveynlerin kendini düzenleme becerilerine etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya davranış sorunu bulunan çocukların ebeveynleri dahil edilmiştir. 51 ebeveyn deney, 52 ebeveyn ise kontrol grubuna dahil edilmiştir. Deney grubundaki katılımcılara 8 hafta süren bir eğitim programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda deney grubu 30, kontrol grubu ise 31 ebeveyn olarak kalmıştır. Ebeveynlerden, çocuklardan ve çocukların öğretmenlerinden eğitimden önce, eğitimden sonra ve eğitimden 6 ay sonra olmak üzere üç farklı zamanda veri toplanmıştır. Araştırmada veriler, Erken Çocukluk Envanteri 4: Ebeveyn Formu, Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği, Duygu Düzenleme Ölçeği, Ritim Tutma Görevi, Gece-Gündüz Testi, Ebeveyn Olarak Ben Ölçeği ve Gözden Geçirilmiş Sosyal Sorun Çözme Envanteri-Kısa Formu aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda Olumlu Ebeveynlik Programının etkisinde çocukların kendini düzenleme becerilerinin aracı bir rol oynamadığı görülmüştür. Bununla birlikte ebeveynlerin kendini düzenleme becerileri ile çocukların kendini düzenleme becerilerinde anlamlı ölçüde bir yükselme olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda çocukların davranış problemleri şiddet puanı ve duygusal kendini düzenleyememe düzeylerinde azalma olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda ebeveyn eğitiminin hem ebeveynlerin kendileri için hem de çocukların hem öz düzenleme becerileri hem de istenmeyen davranışları üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu görülmüştür.

Gözükırmızı (2019), okul öncesi eğitime devam eden öğrencilerin sosyal yetkinlik becerileri ve davranış sorunları ile annelerinin obsesif inanışları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemiştir. Araştırmaya İstanbul ilinde, Şişli ilçesinde okul öncesi eğitimine devam eden 190 öğrenci ve annesi katılım göstermiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler kişisel bilgi formu, sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeği ve obsesif inanışlar ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda annelerin tehlike beklentisi/sorumluluk ve keskinlik/mükemmeliyetçilik boyutlarından almış oldukları puanlar arttıkça çocukların sosyal yetkinlik puanlarının azaldığı görülmüştür. Aynı zamanda yaş arttıkça sosyal yetkinliğin arttığı, 6 yaşındaki çocukların en yüksek sosyal yetkinlik puanına sahip oldukları görülmüştür. Okula devam etme süresinin artması da sosyal yetkinliği arttıran bir durumdur. Bu kapsamda 2 yıl okul öncesi eğitim kurumunda eğitim alan çocukların en yüksek sosyal yetkinlik puanına sahip oldukları görülmüştür. İki çocuğa sahip olan ebeveynlerin sorumluluk/tehlike beklentisi ve düşünceleri kontrol etme/önem verme alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen son bulgu ise annelerin eğitim düzeyi ile sorumluluk/tehlike beklentisi ve keskinlik/mükemmeliyetçilik puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu yönündedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe sorumluluk/tehlike beklentisi ve keskinlik/mükemmeliyetçilik puanları azalmaktadır.

Günay (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada çocukların bağlanma stilleri ile ebeveynlerin duygu dışavurumu ve dürtüsellik arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmaya 4 ile 6 yaş arasında olan 30 çocuk ve ebeveyni katılım göstermiştir. Araştırma kapsamında demografik bilgi formu, duygu dışavurum düzeyi ölçeği, Barratt dürtüsellik ölçeği ve bağlanma öykü tamamlama testi aracılığıyla veri toplanmıştır. Araştırma sonucuna çocuğun güvensiz bağlanması ile annenin duygu dışavurum düzeyi alt boyutu olan müdahalecilik arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Aynı zamanda çalışan annelerin motor dürtüsellik puanlarının çalışmayan gruba oranla anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Koldaş (2019) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin davranış problemleri ile ebeveynlik stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma İstanbul

ili Esenyurt ilçesine bağlı okul öncesi kurumlarda eğitim gören 48-60 aylık öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 86 anne 7 baba olmak üzere 93 ebeveyn katılım göstermiştir. Araştırmada veriler, 4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği ile Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma kapsamında veriler ebeveynlerden elde edilen bilgiler ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda yetkin ebeveynlik tutumu ile davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken; yetkeci ve izin verici ebeveynlik örüntüsü yükseldikçe davranış sorunlarının da yükseldiği görülmüştür. Aynı zamanda yetkin ebeveynlik örüntüsü yükseldikçe izin verici ve yetkeci ebeveynlik azalmakta; izin verici ebeveynlik örüntüsü yükseldikçe yetkeci ebeveynlik de artmaktadır. Ebeveyn eğitim düzeyi ile davranış sorunları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Ancak ebeveynin çalışma durumu ile düşünce sorunları, sosyal sorunlar ve dikkat sorunları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Tek çocuk olanlar ile iki kardeş olanların sosyal problemler açısından farklılaştığı da araştırmadan elde edilen bir diğer bulgudur. Bununla birlikte kaygılı depresif belirtiler, içe çekilmiş depresif belirtiler ve toplam içselleştirilmiş sorunların yaş değişkeni açısından; sosyal sorunlar, dikkat sorunları, agresif davranışlar ve toplam dışsallaştırılmış sorunların ise cinsiyet değişkeni açısından farklılaştığı görülmüştür.

Yürük (2019), çocukların gelişim düzeyleri ve davranışsal özellikleriyle anne tutumu, bağlanma örüntüleri ve psikopatolojileri arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırma sonucunda 64 çocuğa ve ebeveynine ulaşılmıştır. Veriler hem çocuklardan hem de ebeveynlerden toplanmıştır. Çocukların gelişim düzeyleri ve davranışsal özellikleri incelenmiş, annelerden ise ölçek doldurmaları istenmiştir. Araştırma kapsamında Demografik Bilgi Formu, Semptom Tarama Listesi Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Ebeveyn Tutum Ölçeği, Ankara Gelişimsel Tarama Envanteri ve Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda annelerin önceden psikolojik destek alma durumları ile psikolojik semptom gösterme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya koyulmuştur. Çocukların psikolojik destek alma durumu ile bilişsel ve dil gelişimi arasında anlamlı bir ilişkinin olması da araştırmanın bir diğer bulgusudur.

Bununla birlikte otoriter ebeveyn tutumu sergileme düzeyi arttıkça öz bakım/sosyal beceri ve kaba motor becerilerin de arttığı görülmüştür. Ancak otoriter tutum ile aynı zamanda saldırgan/kavgacı davranışlar ile de pozitif yönde bir ilişki içerisinde olduğu ortaya koyulmuştur. Annelerin depresyon, somatizasyon ve anksiyete seviyeleri ile çocukların istenmeyen davranışları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Altunçanak (2020) tarafından yapılan araştırmada ise annelerin erken dönem uyumsuz şemalarının okul öncesi eğitimine devam eden öğrencilerin davranış problemleri ve sosyal beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir yordayıcı olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmaya İstanbul ilinde yaşayan 205 anne katılım göstermiştir. Araştırma kapsamında Kişisel Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Ölçeği kullanılmıştır. Çocukların davranış problemleri ve sosyal beceri düzeyleri, annelerin ölçeklere vermiş oldukları yanıtlar ile değerlendirilmiştir. Annelerin erken dönem uyumsuz şemalarından yüksek standartlar, bağımlılık ve duyguları bastırma, başarısızlık ve kendini feda etme, sosyal yetkinlik, içedönüklük ve anksiyete, saldırganlık ve kızgınlık alt şemalarının davranış bozukluğu tarafından anlamlı olarak yordandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucundan hareketle annelerde bulunan uyumsuz şemaların çocukların davranış sorunlarını tetiklediği ve etkilediği söylenebilir.

Durna (2020), okul öncesi eğitimine devam eden 5 yaşındaki çocukların okula hazır bulunuşluk düzeylerini ebeveyn tutumları, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bağlamda incelemiştir. Araştırmaya 72 çocuk 72 ebeveyn katılım göstermiştir. Araştırma kapsamında veriler Sosyodemografik Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Okula Hazırlık Testi kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda okul olgunluğu ile ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Koruyucu tutum arttıkça okula hazır bulunuşluk alt boyutu olan genel bilgi düzeyi azalmaktadır. Bununla birlikte ebeveynleri lise ve üzeri mezuniyet derecesine sahip olan çocukların, özel okula devam eden çocukların ve ekonomik düzeyi yüksek olan çocukların hazır bulunuşluk düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ilkokul mezunu olan annelerin demokratik ebeveyn

tutumuna daha az sahip oldukları; erkek çocuğu olan ebeveynlerin ise izin verici tutuma daha fazla sahip oldukları görülmüştür.

Direk (2021) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal yetkinlik, saldırganlık ve kaygı seviyeleriyle annelerinin kapsayıcı işlev seviyesi arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 3 ile 6 yaş aralığındaki öğrencilerin anneleri ve öğretmenleri katılım göstermiştir. Araştırmaya İstanbul'da yaşayan 112 anne ve 112 öğretmen dahil olmuştur. Veriler, Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme ölçeği ve Demografik Bilgi Formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda annelerin kapsayıcı işlev seviyeleri arttıkça çocukların sosyal yetkinlik seviyelerinin de arttığı görülmüştür. Aynı zamanda annelerin kapsayıcı işlev seviyeleri arttıkça içe dönüklük-anksiyete ve saldırganlık seviyelerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarından hareketle annelerin kapsayıcı işlev düzeylerinin yükselmesinin hem davranışsal hem de sosyal anlamda öğrencilere olumlu bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Okul öncesi dönemdeki çocukların ve ebeveynlerin bir arada incelendiği çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde araştırma konularının davranış sorunları (Altunçanak, 2020; Ateş, 2018; Börekçi, 2017; Direk, 2021; Ertürk, 2019; Gözükırmızı, 2019; Koldaş, 2019; Yürük, 2019) ve bağlanma örüntüleri (Dönmez, 2019; Günay, 2019; Uluç, 2005; Yürük, 2019) ve ebeveyn tutumuna (Ateş, 2018; Börekçi, 2017; Durna, 2020; Ertürk, 2019; Koldaş, 2019; Öz, 2018) odaklandığı görülmektedir. Bununla birlikte kaygı (Çetin, 2019; Direk, 2021) ve ayrılma kaygısı (Dönmez, 2019) konusunun da araştırmalar tarafından dikkate değer bir konu olduğu söylenebilir. Ancak araştırmaların büyük çoğunluğu ilişkisel tarama yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Yalnızca bir çalışma (Ertürk, 2019) deneysel desende tasarlanmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu araştırma kapsamında 2005-2021 yılları arasında klinik psikoloji alanına okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ile gerçekleştirilmiş 26 lisansüstü tez çalışması incelenmiştir. Bu çalışmalardan 3 tanesi doktora düzeyinde iken 23 tanesi yüksek lisans düzeyindedir.

Araştırma kapsamında incelenen çalışmalar, okul öncesi dönemdeki çocuklar ile gerçekleştirilenler, ebeveynleri ile gerçekleştirilenler ve hem çocuk hem ebeveyn bir arada ele alınarak gerçekleştirilen çalışmalar olarak üç temel başlıkta ele alınmıştır. Araştırma sonucunda yalnızca okul öncesi dönem çocukları ile gerçekleştirilen araştırma sayısının 10; yalnızca okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilen araştırma sayısının 2; okul öncesi dönemdeki çocukların ve ebeveynlerin bir arada incelendiği araştırma sayısının ise 14 olduğu görülmüştür. Bu araştırmalardan yalnızca 2 tanesi deneysel desende tasarlanırken geri kalanı ise ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Yalnızca okul öncesi dönem çocukları ile gerçekleştirilen araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde araştırma konularının davranış sorunları (Balcı, 2019; Güneş, 2017; Varlı, 2020; Yurtseven, 2017) ve sosyal beceri/akran ilişkileri (Genç, 2021; Kahraman, 2016; Şahbaz, 2019; Özkazanç, 2017) alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte öz düzenleme (Aygün, 2020; Varlı, 2020) konusunun da araştırmalar tarafından dikkate değer bir konu olduğu söylenebilir. Bulguları içeride anlatılan yalnızca okul öncesi dönem çocukları ile gerçekleştirilen araştırmalar ile ilgili özet bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 2. Yalnızca Okul Öncesi Dönem Çocukları İle Gerçekleştirilen Araştırmalar

Araştırmacı	Konu	Yöntem ve Deneklerin Özelliği	Veri Toplama Araçları
(Kahraman, 2016)	Okulöncesi 4-6 yaş arası çocuklarda anne-baba tutumlarının; akran ilişkilerine, sosyal uyum yeterliliklerine etkisinin araştırılması	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 4-6 yaş aralığında bulunan 93 çocuk	- Sosyo-demografik Veri Formu, Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği - (Anne Formu) ile Okul Sosyal Davranış Ölçeği
(Güneş, 2017)	Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış sorunları ile izledikleri çizgi filmler arasındaki ilişkinin incelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - Okul öncesi eğitimine devam eden 133 öğrenci	- Güçler ve Güçlükler Anketi, Aile Çiz Testi ve Louisa Duss Psikanalitik Hikâyeler Testi ve Sosyodemografik Bilgi Formu

(Özkazanç, 2017)	Gelişimsel dil konuşma bozukluğu olan ve tipik gelişim gösteren okul öncesi çocuklarının sosyal beceri ve davranış problemlerinin değerlendirilmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 36-72 aylık 40 çocuk	- Sosyo-Demografik bilgi formu, Dil ve Konuşma Gelişimi Değerlendirme Ölçeği, Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeği, Conners Sınıf öğretmeni Dereceleme Ölçeği, Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği'nin Sosyal Beceri Ölçeği ve Dikkat Eksikliği Aşırı Hareketlilik Bozukluğu Değerlendirme Listesi
(Yurtseven, 2017)	Okul öncesi çocuklarda bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - Okul öncesi eğitimine devam eden 122 öğrenci	- Oyuncak Öykü Tamamlama Testi - Saldırganlık Yönelim Ölçeği
(Balci, 2019)	5-6 yaş arası okul öncesi eğitime devam eden çocukların benlik kavramı algılarının davranış paternleriyle olan ilişkisinin incelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 60-72 aylık 118 öğrenci ve ailesi	- Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği - Davranış Sorunları Ölçeği
(Şahbaz, 2019)	Okul öncesinde toplumsal barış eğitimi programının okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal beceri gelişimlerine etkisi	- Deneysel çalışma - Yüksek lisans tezi - 5 ve 6 yaşında 40 çocuk	- Toplumsal Barış Eğitimi Programı
(Aygün, 2020)	Montessori sistemi ile verilen eğitimin 48-72 aylık okul öncesi öğrencilerinin öz düzenleme beceri düzeyine etkisinin incelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 48-72 aylık 68 öğrenci	- Demografik Bilgi Formu ve Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği
(Varlı, 2020)	Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumu ve davranış problemleri arasındaki ilişkide öz düzenlemenin aracı rolü	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 4-6 yaş aralığında 190 çocuk	- Ebeveyn Tutum Ölçeği - Öz Düzenleme Becerileri Ölçeği - Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği
(Genç, 2021)	Annesi çalışan ve çalışmayan okul öncesi dönem çocuklarının anksiyete, depresyon ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 4-6 yaş aralığında 325 çocuk	- Çocuklarda Anksiyete ve Depresyon Ölçeği - Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği - Aile Bilgi Formu
(Elter, 2021)	Okul öncesi dönemindeki 60-72 aylık çocukların okul olgunluğu ile fiziksel ve duygusal gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 60-72 aylık 103 öğrenci	- Kişisel bilgi formu, Metropolitan okul olgunluğu testi - Sullivan çocuklar için duygusal zeka ölçeği ve antropometrik ölçüm

Yalnızca okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilen iki araştırma da incelendiğinde bağlanma örüntülerinin temel alındığı görülmektedir. Bağlanma, bebeklik ve erken çocukluk döneminde büyük bir önem taşımaktadır.

Aynı zamanda bu dönemler içerisinde oluşturulan bağlanma örüntülerinin yaşamın tüm alanlarına ve gelişim dönemlerine tesir ettiği bilinmektedir. Bu nedenlerden dolayı araştırmacılar tarafından oldukça ilgi gördüğü söylenebilir. Bulguları içeride anlatılan alnızca okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilen araştırmalar ile ilgili özet bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 3. Yalnızca Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ebeveynleri İle Gerçekleştirilen Araştırmalar

Araştırmacı	Konu	Yöntem ve Deneklerin Özellikleri	Veri Toplama Araçları
(Zalluhoğlu, 2015)	4-6 yaş aralığındaki okul öncesi çocukların ve annelerin bağlanma örüntüleri ile annelerinin ebeveyn tutumları ve stresle başa çıkma yaklaşımlarının incelenmesi: çocuk psikiyatri kliniğine başvuran ve başvurmamış olan çocukların karşılaştırılması	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 4-6 yaş aralığında çocuğu bulunan 88 ebeveyn	- Güvenli Yer Senaryoları Testi - Anneler için ise Aile Bilgi Formu - Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri - Ebeveyn Tutum Ölçeği - Stresle Başa Çıkma Ölçeği
(Derin, 2021)	Okul öncesi eğitime devam eden çocukların annelerinin, bağlanma stilleri, benlik saygıları ve çocuk yetiştirme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - Okul öncesi eğitime devam eden çocuğu bulunan 238 anne	- Sosyodemografik bilgi formu - Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği - Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II - Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

Okul öncesi dönemdeki çocukların ve ebeveynlerin bir arada incelendiği çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde araştırma konularının davranış sorunları (Altunçanak, 2020; Ateş, 2018; Börekçi, 2017; Direk, 2021; Ertürk, 2019; Gözükrımı, 2019; Koldaş, 2019; Yürük, 2019) ve bağlanma örüntüleri (Dönmez, 2019; Günay, 2019; Uluç, 2005; Yürük, 2019) ve ebeveyn tutumuna (Ateş, 2018; Börekçi, 2017; Durna, 2020; Ertürk, 2019; Koldaş, 2019; Öz, 2018) odaklandığı görülmektedir. Bununla birlikte kaygı (Çetin, 2019; Direk, 2021) ve ayrılma kaygısı (Dönmez, 2019) konusunun da araştırmalar tarafından dikkate değer bir konu olduğu söylenebilir. Bulguları içeride anlatılan okul öncesi dönemdeki çocukların ve ebeveynlerin bir arada incelendiği araştırmalar ile ilgili özet bilgiler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 4. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ve Ebeveynlerin Bir Arada İncelendiği Araştırmalar

Araştırmacı	Konu	Yöntem ve Deneklerin Özellikleri	Veri Toplama Araçları
(Uluç, 2005)	Okul Öncesi Çocuklarda Benliğe İlişkin İnançlar, Kişilerarası Şemalar ve Bağlanma İlişkisinin Temsilleri Arasındaki İlişki: Ebeveynlerin Kişilerarası Şemalarının ve Bağlanma Modellerinin Etkisi	- Tarama çalışması - Doktora tezi - Araştırmanın ilk aşamasında 52 ikinci aşamasında ise 60 öğrenci	- Bağlanma Öykü Tamamlama Testi - Kukla Görüşmesi - Benlik Değerlendirme Ölçeği - Çocuklar İçin Kişilerarası Temsiller Ölçeği
(Börekçi, 2017)	Okul Öncesi Çocuklarda Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Belirtilerinin, Davranışsal, Sosyal Problemler, Aile İşlevselliği Ve Ebeveyn Tutumları İle İlişkilerinin Değerlendirilmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 4-6 yaş arasında çocuğu bulunan 92 ebeveyn ve 14 öğretmen	- Sosyodemografik Form - DSM-V Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Formu - Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği - Aile Değerlendirme Ölçeği - Ebeveyn Tutumları Ölçeği
(Ateş, 2018)	Eş Uyumu, Aile İçi İletişim Ve Anne-Baba Tutumlarının 4- 6 Yaş Arası Çocuğun Davranış Ve Uyumuna Etkisinin İncelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 4-6 yaş aralığında çocuğu bulunan 100 ebeveyn	- Locke ve Wallace İlişki Uyum Ölçeği - "PARI" Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği - Sosyo-Demografik Bilgi Formu
(Öz, 2018)	Okul Öncesi Öğrencilerinin Uyku Alışkanlıkları İle Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 3-6 yaş aralığında çocuğu bulunan 200 ebeveyn	- Sosyo demografik bilgi formu - Uyku Alışkanlıkları Ölçeği - Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği
(Çetin, 2019)	48-72 Aylık Çocukların Kaygı Düzeyleriyle Ebeveynlerinin 5 Faktör Kişilik Kuramına Göre Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 48-72 aylık 312 öğrencinin ebeveyni	- Kişisel Bilgi Form, Okul Öncesi Kaygı Ölçeği - 5 Faktör Kişilik Envanteri Ölçeği
(Dönmez, 2019)	Anaokulu Öğrencilerinde Ayrılma Kaygısının Aile Ortamı, Annenin Sürekli Kaygısı Ve Anne-Çocuk Bağlanma Örüntüleri Açısından İncelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 4 ile 6 yaş arasında bulunan 49 öğrenci ve annesi	- Ebeveyn demografik bilgi formu - Sürekli kaygı envanteri - Aile değerlendirme ölçeği - Anaokulu öğrencileri ayrılık kaygısı ölçeği (anne-baba ve öğretmen formu) - Güvenli yer senaryoları testi
(Ertürk, 2019)	Olumlu Ebeveynlik Programı: Okul Öncesi Çocuklarda Problem Davranışlara Etkisi ve Kendini Düzenleme Becerisinin Aracı Rolü	1. Aşama -Tarama çalışması -Doktora tezi - 3-5 yaş aralığında çocuğu olan 388 ebeveyn	2. Aşama - 3-5 yaş aralığında çocuğu olan 103 ebeveyn - Erken Çocukluk Envanteri 4: Ebeveyn Formu - Olumlu Ebeveynlik Programı
(Gözükırmızı, 2019)	Okul Öncesi Çocukların Sosyal Yetkinlik Becerileri Ve Davranış	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - Okul öncesi eğitime	- Kişisel bilgi formu, sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeği

	Sorunları İle Annelerinin Obsesif İnanışları Arasındaki İlişki	devam eden 190 öğrenci ve annesi	- Obsesif inanışlar ölçeği
(Günay, 2019)	Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bağlanma Stilinin Ebeveyn Duygu Dışa Vurumu Ve Dürtüselligi İle İlişkisi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 4 ile 6 yaş arasında olan 30 çocuk ve ebeveyni	- Duygu dışavurum düzeyi ölçeği - Barratt dürtüsellik ölçeği - Bağlanma öykü tamamlama testi
(Koldaş, 2019)	Okul Öncesi Eğitim Gören Çocukların Davranış Sorunlarıyla, Anne Babalarının Ebeveynlik Stilleri Arasındaki İlişki	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 48-60 aylık çocuğu olan 93 ebeveyn	- 4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği - Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği
(Yürük, 2019)	Okul Öncesi Çocukların Gelişim Düzeyleri Ve Davranışsal Özellikleri İle Anne Tutumları, Bağlanma Özellikleri Ve Psikopatolojileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - Okul öncesi eğitime devam eden 64 çocuk ve ebeveyni	- Demografik Bilgi Formu - Semptom Tarama Listesi - Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri - Ebeveyn Tutum Ölçeği - Ankara Gelişimsel Tarama Envanteri - Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği
(Altınçanak, 2020)	Okul Öncesindeki Öğrencilerin Sosyal Beceri Ve Davranış Sorunlarının Yordayıcısı Olarak Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının İncelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - Okul öncesi eğitime devam eden çocuğu olan 2015 anne	- Kişisel Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Ölçeği
(Duma, 2020)	Anaokuluna Devam Eden 5 Yaş Çocuklarının Anne Babalarının Ebeveyn Tutumları, Sosyoekonomik Ve Sosyokültürel Özellikleri Bakımından Okula Hazır Bulunuşluklarının İncelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 5 yaşında olan 72 çocuk ve ebeveyni	- Sosyodemografik Bilgi Formu - Ebeveyn Tutum Ölçeği - Okula Hazırlık Testi
(Direk, 2021)	3-6 Yaş Okul Öncesi Çocukların Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık ve Kaygı Düzeyleri İle Annelerinin Kapsayıcı İşlev Düzeyi Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	- Tarama çalışması - Yüksek lisans tezi - 3 ile 6 yaş aralığında çocuğu olan 112 anne ve 112 öğretmen	- Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği - Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme ölçeği - Demografik Bilgi Formu

SONUÇ

Bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır:

- 2005-2021 yılları arasında psikoloji bilim dalı ve klinik psikoloji anabilim dalında yapılan 26 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır.
- Bu çalışmalardan 3 tanesi doktora, 23 tanesi yüksek lisans tezidir.
- Bu çalışmalardan yalnızca okul öncesi dönem çocukları ile gerçekleştirilen araştırma sayısının 10; yalnızca okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilen araştırma sayısının 2; okul öncesi dönemdeki çocukların ve ebeveynlerin bir arada incelendiği araştırma sayısının ise 14 olduğu görülmüştür.
- Bu çalışmalardan yalnızca 2 tanesi deneysel desende tasarlanırken 24 tanesi ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir.
- Yalnızca okul öncesi dönem çocukları ile gerçekleştirilen araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde araştırma konularının davranış sorunları ve sosyal beceri/akran ilişkileri ve öz düzenleme alanlarında yoğunlaştığı görülmüştür.
- Yalnızca okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilen iki araştırma da incelendiğinde bağlanma örüntülerinin temel alındığı görülmüştür.
- Okul öncesi dönemdeki çocukların ve ebeveynlerin bir arada incelendiği çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde araştırma konularının davranış sorunları, bağlanma örüntüleri, ebeveyn tutumu, kaygı ve ayrılma kaygısına odaklandığı görülmüştür.

Bu sonuçlar ışığında araştırmaların büyük çoğunluğu ebeveynler ve çocuklar bir arada olacak şekilde tasarlanmış olduğu görölmektedir. Okul öncesi dönem, kişilerin eğitim hayatının başlangıcı olması sebebiyle oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Aynı zamanda okul öncesi dönem çocukların dünyaya geldikleri andan itibaren 1. Sınıfa başlayana kadar geçirdikleri tüm yaşantıları ve öğrenme süreçlerini kapsamaktadır. Bu nedenle çocuğun anne ve babası ile geçirmiş olduğu vakit, maruz kaldığı tutum ve öğrenme yaşantıları, hem eğitim sürecinde hem de ileriki gelişim dönemlerinde oldukça kritik bir öneme sahiptir. Çocuğun en temel öğrenme şekillerinden bir tanesi model almadır. Bu noktada çocuk, çevresindeki insanları gözlemleyerek yaşantı kazanmakta ve öğrenme sürecini gerçekleştirmektedir. Çocuğun ilk model almış olduğu kişiler ise anne ve babasıdır. Bu noktada aile ile yapılan çalışmaların oldukça kritik olduğu görölmektedir.

Aynı zamanda okul öncesi eğitim sürecindeki çocuklar hakkında yapılan araştırmalar, çocukların ilkokula başladıklarına yaşayabilecekleri sorunların minimum seviyede tutulması veya önlenmesi adına oldukça önemlidir.

Ancak yapılan inceleme sonucunda dikkat çeken iki durumun olduğu görölmüştür. Bunlardan ilki deneysel desende tasarlanan araştırmaların sayısının azlığıdır. Deneysel desen ile ortaya koyulan sonuçlar doğrudan neden-sonuç ilişkisi ve etki temelinde değerlendirilebilir. Bu nedenle okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ile ilgili deneysel çalışmaların planlanması oldukça önemlidir. Deneysel desenler ile sorun olan davranışların veya istenmeyen durumların engelleyicileri tespit edilebilir. Aynı zamanda olumlu ve istendik durumların da teşvik edicileri veya pekiştiricileri tespit edilebilir. Bu nedenle deneysel çalışmaların sayısının artması önemli görölmektedir.

Dikkat çeken bir diğer durum ise çocukları temel alan ve doğrudan çocuklardan veri toplama sürecine odaklanan çalışmaların sayısının oldukça az olmasıdır. Elde edilen verilerin büyük bir çoğunluğu ya ebeveyn görüşü ya da öğretmen görüşü alınarak elde edilmiştir. Bu noktada çocukların doğrudan gözlemlenmesi veya doğrudan çocuktan veri elde edilmesi ile ikinci şahıslardan bilgi alınmasının daha farklı sonuçlar doğurabileceği düşünülebilir. Bu nedenle araştırmalar kapsamında doğrudan

okul öncesi eğitimine devam eden çocuklara uygulanabilecek ölçeklerin tercih edilmesi veya geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Yapılan ilişkisel taramalar sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ise bulguların oldukça kıymetli olduğu görülmektedir. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimlerini desteklemek ve sorunlara yönelik önleyici ve koruyucu çalışmalar yürütebilmek amacıyla araştırma sonuçları değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Altunçanak, S. (2020). *Okul Öncesindeki Öğrencilerin Sosyal Beceri Ve Davranış Sorunlarının Yordayıcısı Olarak Annelerin Erken Dönem Uyumsuz Şemalarının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Aral, N., Kandır, A., Can Yaşar, M. (2011). *Okul Öncesi Eğitim/ Okul Öncesi Eğitim Programı*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları

Arı, R. (2003). *Gelişim ve öğrenme*. 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ateş, M. (2018). *Eş Uyumu, Aile İçi İletişim Ve Anne-Baba Tutumlarının 4- 6 Yaş Arası Çocuğun Davranış Ve Uyumuna Etkisinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Aydın, B. (2014). *Eğitim psikolojisi. Gelişim-öğrenme-öğretim*. Pegem Akademi.

Aydın, B. 2002. *Gelişimin Doğası. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. (Ed: B. Yeşilyaprak). Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Aygün, F. Ş. (2020). *Montessori Sistemi İle Verilen Eğitimin 48-72 Aylık Okul Öncesi Öğrencilerinin Öz Düzenleme Beceri Düzeyine Etkisinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Balat, G. U. (2010). İlköğretime başlayan çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi eğitimden yararlanma düzeylerine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 32(143).

Balcı, C. K. (2019). *5-6 Yaş Arası Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Algılarının Davranış Paternleriyle Olan İlişkisinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Börekçi, B. (2017). *Okul Öncesi Çocuklarda Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Belirtilerinin, Davranışsal, Sosyal Problemler, Aile İşlevselliği Ve Ebeveyn Tutumları İle İlişkilerinin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi, İstanbul.

Çağdaş, A. ve Şahin Seçer, Z. (2011). *Anne baba eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.

Çetin, E. (2019). *48-72 Aylık Çocukların Kaygı Düzeyleriyle Ebeveynlerinin 5 Faktör Kişilik Kuramına Göre Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.

Dağlıoğlu, E. Ve Alemdar, M. (2010). Üstün Yetenekli Bir Çocuğun Ebeveyni Olmak. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. Cilt 18, Sayı 3, 849 – 860.

DeMoulin, D. F. (1999). A Personalized Development of Self Concept For Beginning Readers. *Journal of Education*, 20(1), 14. <https://www.questia.com/library/journal/1G1-56639696/apersonalized-development-of-self-concept-for-beginning>

Derin, E. (2021). *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Annelerinin, Bağlanma Stilleri, Benlik Saygıları Ve Çocuk Yetiştirme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kent Üniversitesi, İstanbul.

Derman, M.T. ve Başal, H.A. (2013). Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt 2, Sayı 1, 115 – 144.

Direk, S. (2021). *3-6 Yaş Okul Öncesi Çocukların Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık ve Kaygı Düzeyleri ile Annelerinin Kapsayıcı İşlev Düzeyi Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Dönmez, S. (2019). *Anaokulu Öğrencilerinde Ayrılma Kaygısının Aile Ortamı, Annenin Sürekli Kaygısı Ve Anne-Çocuk Bağlanma Örüntüleri Açısından*

İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Acıbadem Mehmet Aydınlar Üniversitesi, İstanbul.

Durna, E. (2020). *Anaokuluna Devam Eden 5 Yaş Çocuklarının Anne Babalarının Ebeveyn Tutumları, Sosyoekonomik Ve Sosyokültürel Özellikleri Bakımından Okula Hazır Bulunuşluklarının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Elter, Ç. (2021). *Okul Öncesi Dönemindeki 60-72 Aylık Çocukların Okul Olgunluğu İle Fiziksel Ve Duygusal Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Erdoğan, N. I. ve Akay, B. (2015). Okul Öncesi Eğitimde Hikaye Okuma Ve Öğretmen Sorularının İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(36), 34-46.

Ertürk, S. Ö. (2021). *Olumlu Ebeveynlik Programı: Okul Öncesi Çocuklarda Problem Davranışlara Etkisi ve Kendini Düzenleme Becerisinin Aracı Rolü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Genç, M. (2021). *Annesi Çalışan Ve Çalışmayan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Anksiyete, Depresyon Ve Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

Gözükırmızı, E. (2019). *Okul Öncesi Çocukların Sosyal Yetkinlik Becerileri Ve Davranış Sorunları İle Annelerinin Obsesif İnanışları Arasındaki İlişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Gülaçtı, F. (2012). *Türkiye’de Ve Dünyada Erken Çocukluk Ve Okul Öncesi Eğitim*. F. Gülaçtı ve S. Tümkaya (Ed.). Erken Çocukluk Eğitimi. 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Günay, G. Y. (2019). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bağlanma Stilinin Ebeveyn Duygu Dışa Vurumu Ve Dürtüsellliği İle İlişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Güneş, E. (2017). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Sorunları İle İzledikleri Çizgi Filmler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Güngörmüş Özkardeş, O. (2011), *Ana-baba okulu: baba-çocuk ilişkisi*. (15. Basım) Haluk Yavuzer (ed.), İstanbul: Remzi Kitapevi.

<https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf>, Erişim Tarihi: 15.11.2021

<https://www.unicef.org/turkey/erken-çocukluk-gelişimi-eçg>, Erişim Tarihi: 15.11.2021

Kahraman, G. (2016). *Okul öncesi 4-6 Yaş Arası Çocuklarda Anne-Baba Tutumlarının; Akran İlişkilerine, Sosyal Uyum Yeterliliklerine Etkisinin Araştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Kandır, A. ve Alpan, U. Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38.

KILIÇ, D. (2009). “Yenilenen İlköğretim Programlarında Ailenin Eğitim Fonksiyonunun Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1), 177-190.

Koldaş, M. (2019). *Okul Öncesi Eğitim Gören Çocukların Davranış Sorunlarıyla, Anne Babalarının Ebeveynlik Stilleri Arasındaki İlişki* (Esenyurt İlçesi Örneklemi) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Köksal Akyol, A. (2011). *Bilişsel Gelişim. Eğitim Psikolojisi*. Ed. A. Ulusoy. Üçüncü Baskı Yayıncılık, 73-108. Ankara.

Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). Resmi gazete. *Yayın Tarihi*, 24, 1973.

Oktay, A. (2007). Okul öncesi eğitimden ilköğretime geçiş projesi. Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği, Okul Öncesi Eğitimi, Öğretmen Eğitimi. 01 Şubat 2007. Antalya. İstanbul: Neta.

Öz, B. (2018). *Okul Öncesi Öğrencilerinin Uyku Alışkanlıkları İle Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Özkazanç, C. N. (2017). *Gelişimsel dil konuşma bozukluğu olan ve tipik gelişim gösteren okul öncesi çocuklarının sosyal beceri ve davranış problemlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi, İstanbul.

Poyraz, H. 2003. *Okul Öncesi Dönemde Oyun Ve Oyuncak*, Anı Yayıncılık, Ankara.

Şahbaz, S. (2019). *Okul Öncesinde Toplumsal Barış Eğitimi Programının Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Sosyal Beceri Gelişimlerine Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Taguma, M., Litjens, I. ve Makowiecki, K. (2013). *Quality Matters İn Early Childhood Education And Care: Sweden 2013*. OECD. <https://doi.org/10.1787/9789264176744-en>

Tuğrul, B. (2002). Erken Çocukluk Döneminde Öğrenmeyi ve Öğretimi Kolaylaştıran Özellikler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22 : 142-147

Uluç, S. (2005). *Okul Öncesi Çocuklarda Benliğe İlişkin İnançlar, Kişilerarası Şemalar ve Bağlanma İlişkisinin Temsilleri Arasındaki İlişki: Ebeveynlerin Kişilerarası Şemalarının ve Bağlanma Modellerinin Etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Ural, O. ve Ramazan, O. (2007). Türkiye’de okul öncesi eğitimin dünü ve bugünü. *Türkiye’de okul öncesi eğitim ve ilköğretim sistemi temel sorunlar ve çözüm önerileri*, 11-56.

Ural, O. ve Ramazan, O. (2007). *Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimin Dünü ve Bugünü*. Ed: Prof. Dr. Servet Özdemir, Prof. Dr. Hasan Bacanlı, Murat Sözer.

Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Sistemi Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Türk Eğitim Derneği, Ankara.

Uyanık Balat, G. ve Özdemir Beceren, B. (2010). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, Sayı 18, Cilt 6, 59- 63.

Varlı, B. (2020). *Okul Öncesi Dönemde Ebeveyn Tutumu Ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Öz Düzenlemenin Aracı Rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul.

Yılmaz, Ş. (2003). *Resmi Ve Özel İlköğretim Okullarının Anasınıfı Ve Birinci Sınıflar Açısından Fiziksel Ortamlarının İncelenmesi Ve Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yurtseven, B. (2017). *Okul öncesi çocuklarda bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Yürük, E. (2019). *Okul Öncesi Çocukların Gelişim Düzeyleri Ve Davranışsal Özellikleri İle Anne Tutumları, Bağlanma Özellikleri Ve Psikopatolojileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Zalluhoğlu, B. T. (2015). *4-6 Yaş aralığındaki Okul Öncesi Çocukların ve Annelerin Bağlanma Örüntüleri ile Annelerinin Ebeveyn tutumları ve Stresle Başa Çıkma Yaklaşımlarının İncelenmesi: Çocuk Psikiyatri Kliniğine Başvuran ve Başvurmamış Olan Çocukların Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Zembat, R. ve Kудay, F. S. (2010). A comparison of the cognitive development of 3–6 year-old children who receive family-supported preschool education, institutional education and no education. *Gifted Education International*, 26(1), 61-73.